

11. Antypkin, Yu.H. "The state of health of children in the conditions of various environmental factors", available at: <http://m-l.com.ua/?aid=438> (access date January 02, 2018).
12. Berdnyk, O.V. (2003), "The basic patterns of the formation of the health of the child population living in regions with different ecological conditions", Thesis abstract of Doc. Sc. (Med.), 14.02.01, Institute of Hygiene and Medical Ecology named O.M. Marzeev AMS of Ukraine, Kyiv, Ukraine, 40 p.
13. Zahorodnii, V.V. (2012), "Preserving the health of the children's population is the most important task of society", *Bezpeka zhyttiedialnosti v osviti*, no. 5(17), pp. 2-5.
14. Zahorodnii, V.V. (2012), "Modern problems of health of the children's population of school age and ways of their solution", *Visnyk Chernihivskoho natsionalnoho pedahohichnoho universytetu. Seriya : Pedahohichni nauky. Fizychnye vykhovannia ta sport*, Iss. 129, Vol. 3, pp. 141-144, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/VchdpuPN_2015_129%283%29__34 (access date January 03, 2018).
15. Zhylyka, K.I. (2013), "The state of health of children in Ukraine as a result of public administration in the health care system", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, no. 14, pp. 129-133.
16. *Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy* [State Statistics Service of Ukraine], available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (access date January 03, 2018).
17. Timonina, M.B. (2017), *Naselennia Ukrainy za 2016 rik* [The population of Ukraine for 2016], *demohrafichnyi shchorichnyk* [demographic yearbook], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 133 p.
18. Karmazina, O.O. (2017), *Zaklady okhorony zdorovia ta zakhvoriuvanist naselennia Ukrainy u 2016 rotsi* [Healthcare facilities and morbidity of the population of Ukraine in 2016], *statystychnyi biuleten* [statistical bulletin], Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, Kyiv, Ukraine, 89 p.

Стаття надійшла до редакції 15.01.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор Львівського університету бізнесу та права Л.Т. Шевчук

УДК 323:364.14

Кальницька М.А.,
канд. екон. наук, доцент кафедри міжнародних відносин
Ужгородський національний університет

ДОСЛІДЖЕННЯ ОСНОВНИХ ПІДХОДІВ ДО ВИЗНАЧЕНЬ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ ТА ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНОГО РОЗВИТКУ

Kalnytska M.A.,
cand.sc.(econ.), associate professor at the
department of international relations,
Uzhhorod National University

RESEARCH OF BASIC GOING IS NEAR DETERMINATIONS OF PUBLIC POLICY FOR PROVIDING OF SOCIAL DEVELOPMENT AND POLICY FOR PROVIDING OF SOCIAL DEVELOPMENT

Постановка проблеми. Політика соціального розвитку держави важлива насамперед своїм впливом на якість життя людей, оскільки загалом спрямована на забезпечення всебічного розвитку власних громадян. Гарантування добробуту та належного рівня життя, забезпечення соціальних гарантій та підтримання відносин між соціальними групами становить суть державної політики забезпечення соціального розвитку.

Як наслідок вище зазначеного, на сучасному етапі зростає актуальність дослідження підходів до визначень державної політики забезпечення соціального розвитку та політики забезпечення соціального розвитку, у кожному з них є певний позитивний базис, а елементи кожної з цих класифікаційних груп використовуються та реалізуються більшістю розвинених держав світу через власну соціальну політику.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання, які стосуються дослідження підходів до визначень державної політики забезпечення соціального розвитку та політики забезпечення соціального розвитку досліджували такі вчені, як: Ганслі Т. М. [1], В. І. Когут [2], А. Колот [3], Т.М. Малева [4], О. Ф. Новікова [5], Н. Сабіна [6], А. І. Сухоруков [7], О. Ткач [8], Л. І. Ільчук [9] та ін.

Соціальну політику та соціальне забезпечення за ринкової економіки досліджено у працях Ганслі Теренс, О. Ф. Новікова, Н. Сабіної [1; 5; 6] та інших. Вчені досліджують питання соціальної орієнтації економіки та соціальні аспекти економічного розвитку України.

Питаннями, які стосуються особливостей державної соціальної політики у сфері соціального розвитку України займалися такі вчені, як О. Ткач, В. І. Когут [2; 8]. Зазначені науковці зосереджували увагу на чинниках формування моделей соціальної політики в контексті проблеми взаємодії державних і недержавних організацій соціальної сфери.

Питання щодо світового досвіду моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні розглядали у своїх працях Ільчук Л. І., О. М. Петрук [9; 7] та інші.

Однак у більшості наукових досліджень мало уваги приділено саме ґрунтовній характеристиці підходів до визначень державної політики забезпечення соціального розвитку та політики забезпечення соціального розвитку, у кожному з них є певний позитивний базис, а елементи кожної з цих класифікаційних груп використовуються та реалізуються більшістю розвинених держав світу через власну соціальну політику.

Постановка завдання. Метою дослідження є аналіз та порівняння трактувань державної політики забезпечення соціального розвитку з наведенням авторського визначення, де відмінності стосуватимуться включенню або виключенню з визначення суб'єкта реалізації політики, а інші ключові моменти залишаються незмінними (з окремими винятками щодо деталізації чи розширення понять).

Виклад основного матеріалу дослідження. Незважаючи на те, що розуміння поняття «державної політики забезпечення соціального розвитку» в сучасній, в тому числі й вітчизняній, науці є різним, здебільшого її сутнісна характеристика випливає з визначення поняття «соціальної політики держави», яку, своєю чергою, часто ототожнюють із поняттями: «соціальна сфера», «гуманітарна політика» чи «соціальна робота», хоча «соціальна політика» має свої суттєві відмінності й особливості.

Традиційні трактування цього терміну полягають у розумінні її як частини внутрішньої політики держави, оскільки реальна державна політика соціального розвитку формується під впливом певного історичного періоду, національних і культурних особливостей. Водночас варто згадати про сучасні глобалізаційні процеси, які впливають на сприйняття цінностей: соціальна взаємодія як цінність і джерело формування соціального капіталу набуває більшої ваги, як і розподіл відповідальності. Під впливом таких процесів також змінюють підходи до трактування базових соціальних понять, зокрема й соціальної політики, яка виходить за межі національних кордонів [2].

Більшість авторів, проте, розглядають державну політику забезпечення соціального розвитку як визначальний напрям внутрішньої політики держави. Зокрема, цієї позиції притримується О. Новікова, включаючи соціальну політику в своїй праці «Соціальна орієнтація економіки» до складу загальної політики та характеризуючи як таку, що втілюється через соціальні програми та заходи для задоволення потреб та інтересів окремих людей і суспільства загалом. Автор вважає, що формування соціальної політики повинно відбуватися відповідно до стану економіки, а для уникнення економічних втрат потрібно приділяти увагу вирішенню соціальних проблем [5]. Найбільш поширеним трактуванням державної політики є: діяльність держави із забезпечення соціального розвитку, спрямована на задоволення інтересів і потреб населення, що в принципі, перегукується з наведеним вище визначенням [2].

Незначно видозміненим є тлумачення державної політики забезпечення соціального розвитку в праці науковців Т. Малевої та Л. Овчарової [4] як «діяльності держави у створенні та регулюванні соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту його членів, ліквідації негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні». Це визначення відрізняється від попередніх доповненням політичною складовою.

Зарубіжні дослідники проблем державної соціальної політики чітко вказують на її основну функцію – регулятора соціальних процесів. Так, Т. Ганслі [1], розглядаючи регуляторну функцію державної політики забезпечення соціального розвитку, виокремив групи заходів, які можна об'єднати за спільними характеристиками: 1) спрямовані на забезпечення соціальної винагороди, 2) регулюють поведінку для досягнення соціальних цілей, 3) загальні соціальні заходи. Характеризуючи кожну групу, наведемо кілька прикладів для кращого розуміння: так, група (1) містить програми, проекти, заходи, метою яких є управління соціальним винагородами (соціальний догляд, реабілітація, профілактика, розвиток) через дохід або послугу в питаннях освіти, здоров'я, персональний соціальний захист; група (2) включає захист прав людини та споживачів, забезпечення правосуддя та працевлаштування, забезпечення соціального захисту сім'ї, в т.ч. на працевлаштування; до групи (3) належать заходи на локальному рівні для перерозподілу податків, забезпечення доступності громадських перевезень,

захист прав орендарів, надання робочих місць та ін.

Забезпечення державою соціальної політики дає змогу гарантувати суспільну стабільність, розвиток без надзвичайних потрясінь чи революцій. Дуже часто ключовим елементом в правильному підході до виконання державою функцій регулятора в соціальній сфері є цивілізаційний розвиток, завдяки якому вдається адекватно забезпечувати право громадян на соціальний захист та належний рівень життя через формування передумов до рівноправної діяльності, гарантій допомоги потерпілим під час різноманітних суспільних, природних чи інших потрясінь [8].

Деякі автори [7] як важливий елемент загальної політики держави виокремлюють державну політику забезпечення соціального розвитку. При цьому вони вказують на такі її характеристики, як «спрямованість діяльності держави та інших політичних і соціальних інститутів на удосконалення умов і якості життя, прогресивний розвиток соціальної сфери, забезпечення життєвих потреб певної частини громадян та надання їм підтримки і захисту через залучення фінансового та іншого суспільного потенціалу». На думку авторів, державна політика забезпечення соціального розвитку – одна з головних складових внутрішньої політики держави, її структур і політичних сил, напрям політичної діяльності з вирішення соціальних проблем. Більшість науковців сходяться на думці, що метою соціальної політики є створення оптимальних умов для функціонування соціальних відносин, розвитку творчого потенціалу та досягнення соціальної злагоди в суспільстві. Така точка зору є найбільш поширеним розумінням соціальної політики.

Іншим підходом до тлумачення державної політики забезпечення соціального розвитку є суб'єктивний, згідно з яким її окреслюють відповідно до суб'єктів реалізації. Таким чином, визначення політики забезпечення соціального розвитку подають, як сукупність теоретичних і практичних підходів і дій державних органів і недержавних установ з метою створення сприятливого соціального середовища, необхідних умов життєдіяльності та задоволення соціальних потреб громадян. Як бачимо з аналізу визначень, наведених кількома авторами та дослідницькими групами, існують незначні відмінності в трактуваннях та кілька підходів, довкола яких об'єднуються науковці. Подібність та порівняння трактувань соціальної політики подано в табл. 1 з наведенням авторського визначення, де відмінності стосуються радше включенню або виключенню з визначення суб'єкта реалізації політики, а інші ключові моменти залишаються незмінними (з окремими винятками щодо деталізації чи розширення понять).

Таблиця 1

Підходи до трактування поняття державної політики забезпечення соціального розвитку

№ з/п	Автори, рік видання	Авторське визначення
1.	А. Колот (2011 р.)	Обґрунтування та реалізація рішень державою й іншими соціальними інститутами (політичними партіями, профспілками, спілками підприємців та ін.) в інтересах і з урахуванням потреб основних верств і соціальних груп, окремої людини, їх місця в суспільстві та взаємодії у сфері трудових відносин, надання соціальних гарантій, здійснення соціального захисту населення
2.	Т. Малева, Л. Овчарова (2010 р.)	Діяльність держави у створенні та регуляції соціально-економічних умов життя суспільства з метою підвищення добробуту членів суспільства, ліквідації негативних наслідків функціонування ринкових процесів, забезпечення соціальної справедливості та соціально-політичної стабільності в країні.
3.	О. Ткач (2013 р.)	Процес використання певної частини чистого грошового доходу на потреби соціально-матеріального і соціально-духовного розвитку людини, колективів і суспільства.
4.	Н. Сабіна (2014 р.)	Частина політики держави, яка своїми діями пом'якшує негативні наслідки індивідуальної і соціальної нерівності, соціально-економічних потрясінь у суспільстві.
5.	Л. Ільчук (2015 р.)	Дії держави в соціальній сфері, що переслідують певні цілі, співвіднесені з конкретно-історичними обставинами, підкріплені необхідними організаційними й пропагандистськими зусиллями, фінансовими ресурсами й розраховані на певні етапні соціальні результати.

Джерело: складено на основі [3; 4; 6; 8; 9]

З наведених у таблиці 1 визначень можна зробити висновок про існування декількох груп підходів, об'єднаних спільними характеристиками розуміння цього поняття. Ці підходи можна класифікувати за ознаками, що характеризують окремі концепції. Вважаємо, що варто виділити п'ять таких класифікаційних груп: (1) соціально-громадські, (2) соціально-трудова, (3) соціально незахищені, (4) соціально-пом'якшувальні, (5) соціально-ціннісні.

1. Соціально-громадські. Визначення, що належать до цієї групи, ототожнюють соціальне та громадське, тому сама соціальна політика постає як така, що «вирішує проблеми, які торкаються всього суспільства». Метою соціальної політики за таким підходом є забезпечувати досягнення цілей суспільства.

2. Соціально-трудова. Ключовим у цьому підході є соціально-трудова відносина. Така соціальна політика насамперед орієнтована на стабілізацію цих відносин, їх регулювання в сфері стосунків «праця-капітал» та запобігання будь-яким можливим проявам радикального вирішення суперечок і непорозумінь.

3. Соціально незахищені. Автори цієї групи розглядають соціальну політику як вид суспільної діяльності, спрямований через систему державної та благодійної допомоги на забезпечення адекватного рівня задоволення потреб вразливих категорій населення – непрацевдатних, маргіналів, що є потенційно небезпечними елементами суспільної ієрархії. Таким чином захист забезпечених верстви від можливої неконтрольованої агресії з боку таких соціально незахищених груп.

4. Соціально-пом'якшувальні. Науковці, що належать до цієї групи, розглядають її як інструмент пом'якшення негативних наслідків соціальної нерівності (тут прослідковується зв'язок з поглядами авторів третьої групи) за допомогою системи перерозподілу. Такі перерозподільні дії мають на меті вирівняти диференціацію доходів через заходи податкової політики та утримати її на певному допустимому рівні, наприклад, за коефіцієнту 1:10.

5. Соціально-ціннісні. Ключовим для представників цієї групи є цінності та принципи, які закладаються при формуванні соціальної політики. Основними цінностями виступають принцип соціальної справедливості та партнерства, що водночас є базовими для сучасного громадянського суспільства.

Як видно з характеристики підходів, у кожному з них є певний позитивний базис, а елементи кожної з цих класифікаційних груп використовуються та реалізуються більшістю розвинених держав світу через власну соціальну політику.

Аналіз визначень соціальної політики вказує на реалізацію такої політики не лише в особі державних структур, але й через недержавні установи, громадські організації, органи місцевого самоврядування та самі трудові/виробничі колективи.

Отже, залучення всіх зацікавлених структур до формування та реалізації соціальної політики є невід'ємним елементом соціально орієнтованої держави. Вони, поряд з державними органами, є суб'єктами соціальної політики. Через регулювання відносин усіх елементів соціальної структури для збереження або зміни соціального стану різних верств населення відбувається управління соціальною сферою держави.

Висновки з проведеного дослідження. Як висновок зазначимо, що основною метою державної політики забезпечення соціального розвитку є узгодження соціальної політики із загальною стратегією соціально-економічного розвитку держави. Наслідком такого узгодження повинні стати забезпечення адекватного рівня життя громадян, вирівнювання демографічних показників, відновлення наукового, культурного та освітнього потенціалу та загалом розвиток трудових ресурсів. Проте на сучасному етапі розвитку в нашій державі відчувається перенесення акценту на посилення соціального захисту і реформування системи соціального забезпечення, в якій, на жаль, не відображено належним чином запровадження та розвиток адресної допомоги.

Література

1. Ганслі Теренс М. Соціальна політика та соціальне забезпечення за ринкової економіки. Київ: Основи, 1996. 238 с.
2. Когут В. І. Чинники формування моделей соціальної політики в контексті проблеми взаємодії державних і недержавних організацій соціальної сфери. *Теорія та практика державного управління і місцевого самоврядування*. 2015. № 1. С. 31-34.
3. Колот А. Асиметрії розвитку соціально-трудова сфери: зарубіжний досвід і вітчизняні реалії. *Україна : аспекти праці*. 2011. № 8. С. 3-11.
4. Малєва Т. М., Овчарова Л. Н. Рекомендации по долгосрочным и краткосрочным мерам в социальной политике. *Экономическая политика*. 2010. № 1. С. 53-58.
5. Новікова О. Ф. Соціальна орієнтація економіки / НАН України. Ін-т економіки. Донецьк, 2009. 220 с.
6. Сабіна Н. Ю., Орлова Н. С., Верьовіна І. М. Соціальні аспекти економічного розвитку України: монографія. Донецьк : Ноулідж, Донец. вид-ня, 2014. 200 с.
7. Сухоруков А. І., Мошенський С. З., Петрук О. М. Національна економічна безпека: монографія / за ред. А. І. Сухорукова. Житомир: ПП «Рута», 2010. 384 с.
8. Ткач О. Особливості державної соціальної політики у сфері соціального розвитку України. *Український науковий журнал*. 2013. № 2. С. 53-58.
9. Ільчук Л. І. Світовий досвід моделей соціальної політики та їх можливість використання в Україні / Науково-дослідний інститут праці і зайнятості населення Міністерства соціальної політики України і НАН України. 2015. URL: <http://ipzn.org.ua/svitovyyj-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayini> (дата звернення: 20.12.2017).

References

1. Gansli, Terens M. (1996), *Sotsialna polituka ta sotsialne zabezpechennia za runkovoï ekonomiku* [Social policy and public welfare at a market economy], textbook, Bases, Kyiv, Ukraine, 238 p.
2. Kohut, V.I. (2015), "Factors of forming of models of social policy are in the context of problem of co-operation of state and non-state organizations of social sphere", *Theory and practice of state administration and local self-government*, no.1, pp. 31-34.
3. Kolot, A. (2011), "Asymmetries of development of sociallabour sphere: foreign experience and domestic realities", *Ukraine: aspects of labour*, no.8, pp. 3-11.
4. Maleva, T.M. and Ovcharova, L.N. (2010), "Recommendations on long-term and short-term measures in a social policy", *Economic policy*, no.1, pp. 53-58.
5. Novikova, O.F. (2009), *Sotsialna oriientatsiia ekonomiky* [Social orientation of ekonomiks], textbook, NAN Ukraine, Donetsk, Ukraine, 220 p.
6. Sabina, N. H., Orlova, S., Veriovina, M. (2014), *Sotsialni aspektu ekonomichnoho rozvutku Ukrainu* [Social aspects of economic development of Ukraine], textbook, Noulidzh, Donetsk, Ukraine, 200 p.
7. Sukhorukov, A.I., Moshenskui, S.Z. and Petruk, O.M. (2010), *Natsionalna ekonomichna bezpeka* [Nacional economic security], textbook, PP «Ruta», 384 p.
8. Tkach, O. (2013), "Features of public social policy are in the field of social development of Ukraine", *Ukrainian scientific magazine*, no. 2, pp. 53-58.
9. Ilchuk, L.I. (2015), "World experience of models of social policy and their possibility of the use in Ukraine", available at: <http://ipzn.org.ua/svitovyj-dosvid-modelej-sotsialnoyi-polityky-ta-yih-mozhlyvist-vykorystannya-v-ukrayin-i> (access date December 20, 2017).

Стаття надійшла до редакції 02.01.2018 р.

Рецензент: д.е.н., професор Львівського
торгівельно-економічного університету Г.І.Башнянин